

Düzeltilmeyi bekleyen bir kitap

Hayatı boyunca sekiz ya da on şiir yazmış bir Mengü Ertel, nasıl İstanbul'un 100 Şairi kitabına girmezse, Halikarnas Balıkcısı'nın da 'İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı' kitabına girmemesi gerekmez mi?

BURCU DUNDAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. tarafından, İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olması nedeniyle hazırlanan 'İstanbul'un Yüzleri' dizisinin yirmi dokuzuncu kitabı olarak, 'İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü' başlıklı bir kitap yayımlandı. Grafik Tasarım, ülkemizde üzerine sıklıkla 'yazılan' bir alan değil. Tasarımcı monografileri de dahil edildiğinde, grafik tasarım ile ilgili bugüne değin yayımlanmış 'kitap'ların sayısı, iki elin parmaklarını geçmeyecektir. Bu ortamda, ülkemiz grafik tasarım disiplininin belleğine katkıda bulunma olasılığı taşıyan her yeni kitap merakla karşılanıyor. Kitabın sunuş yazısında da belirtildiği üzere, 'İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü'nün amacı da bu: 'Geleceğe bırakılacak önemli bir çalışma' olarak, disiplinin belleğinin oluşumuna katkıda bulunmak; 'ileride Türkiye grafik tasarımı üzerine yapılacak çalışmalara kaynak sağlayacak nitelikte' olmak. Tam olarak da bu durum, yani kitabın gelecekte yapılacak çalışmalara kaynak olma olasılığı, kitapla ilgili bazı eleştirilerin yazılı hale getirilmesini zorunlu kılıyor.

Kitapta karşılaşılan bazı editöryal sorunlar var. Kitabı baştan sona okumak, 'grafik tasarımcısı ve illüstratör'lerin hangi bağlamda İstanbul'la ilişkilendikleri; bu kişilerin İstanbul ile hangi ortak ilişkileri çerçevesinde kitapta bir arada yer aldıklarına dair bir bilgi aktarmıyor. Bu tasarımcı ve illüstratörler, İstanbul'da doğmuş oldukları için mi, İstanbul'da yaşamış/yasıyor oldukları için mi, ya da İstanbul üzerine işler ürettikleri için mi 'İstanbul'a ait'ler? Kitabın kendisi, bu sorulara bir cevap vermiyor. Grafik tasarımın alt disiplinlerinden illüstrasyonla uğraşanların, kitabın başlığında 'grafik tasarımcılar ve illüstratörler' biçiminde 'özellikle' vurgulanmasının da kitap içerisinde karşılığını bulmak mümkün olamıyor. Kitaba konulan ad, belli bir zaman diliminde Türkiye'de yaşamış grafik tasarımcı, illüstratör ve grafik tasarımıyla ilgili bazı işler yapmış şair, gazeteci, matbaacı vb. kişilerin tarihçesini listeleme girişimi olarak tarif edilebilecek içeriği karşılamıyor; bu içerikle örtüşmüyor.

Hayatı boyunca 8-10 şiir yazmış bir Mengü Ertel, nasıl İstanbul'un 100

Şairi kitabına girmezse, Halikarnas Balıkcısı'nın da İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı kitabına girmemesi gerekmez mi? Oysa aynı Halikarnas Balıkcısı, 'Türkiye'nin Bilinmeyen Grafik Tasarım Tarihi' başlıklı bir araştırma-inceleme makalesinin ya da kitabının içerisinde yer alabilir.

Kitabın giriş yazısında, bu seçki oluşturulurken -hangi bağlamda, ne şekilde olduğu belirtilmeden- "...önce çıkan, dönemini simgeleyen ya da temsil eden işlerin sahiplerine yer verdik" deniyor. Bütün belirsizlikleriyle birlikte, bu önermenin kabulü halinde, ülkemiz grafik tasarımının önemli isimlerinin kitapta neden yer almadığını sormak gerekiyor. Yalçın Emiroğlu'nun özgeçmişinde (s. 126) 'grafik tasarımın büyük ustalarından biri' olarak adı geçen, Fikret Akgün'ün özgeçmişinde (s. 123) kendisinden uzunca bir alıntı yapılan Yurdaer Altıntaş bu kitapta neden yer almıyor? Aynı şekilde, İsa Çelik'in

özgeçmişinde (s. 178), Sait Maden, Mengü Ertel, Erkal Yavi, Sadık Karamustafa, Sadı Pektas ile birlikte Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi'nde yer alan tasarımcılar arasında adı geçen tasarımcı Bülent Erkmen, 'İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü' kitabında neden yer almıyor? Tasarımcı ve illüstratör seçkisi yapılırken, Haluk Tuncay, Mehmet Ali Türkmen, Emre Senan, İlhan Bilge, Esen Karol, Ugurcan Ataoğlu, Yeşim Demir, Serdar Benli, Mesut Kayalar, Joelle Danon İmamoglu, Mehmet Ulusel gibi; 70'li ve 80'li yıllarda grafik tasarımın ve illüstrasyonun önemli figürlerinden olmuş Sungu Çapan, Ateş Aydemir, Yıldız Aydemir, Zeynep Ardağ Karafakioğlu, Murat Ege-men, Selçuk Cebecioğlu, Orhan Yıldırım, Reha Yalnızcak gibi isimlere yer verilmemesi, 'ileride yapılacak çalışmalara kaynak olma' iddiasındaki bir kitap için ne anlama gelmektedir? Diğer taraftan, yine giriş yazısında, seçkinin kriterle-

rini tarif için söylenen, 'Meshurdan çok meçhulün peşinde olduğumuz için 1970 doğumlulara gelince araştırmayı durdurduk,' sözünün gerçekten de anlamlı bir açıklaması olabilir mi? Sonuçta grafik tasarımcılar ve illüstratörlerle usta karikatürist Cemal Nadir Güler gibi, başka mesleklerden olmalarına karşın 'grafik tasarım işleri de üretmiş' kişilerin bir arada sunulması, İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü adında bir kitap için -adın taşıdığı belirsizlikler çerçevesinde bile- ikna edici bir seçki ortaya koyamıyor.

Editöryal sorunlar

Kitapta karşılaşılan bazı tasarım sorunları da var. Örneğin, kitabın içerisinde, sıralamanın kişilerin doğum yıllarına göre yapılması tercih edilmiş. 'İçerik' olarak adlandırılmış içtendikler sayfasında, sayfa numarası ile birlikte bu sıralamanın liste olarak verilmesi ile yetinilmiş, bunun dışında alfabetik bir dizin hazırlanmamış. Bu karar, ardından da bunun 'tasarlanmış' hali, kitap içerisinde aradığınız bir kişiyi bulmak istediğinizde işinizi güçleştiriyor. Kişinin doğum tarihini de bilmiyor-sanız, aradığınızı bulmanıza yardımcı olacak bir referans bırakmıyor. Başka bir sorun, 'sunuş', 'takdim' ve 'giriş' yazılarına ayrılmış sayfaların numaralandırılmasına gerek duyulmamış olması. Bu durumda, örneğin yedi sayfa uzunluğundaki giriş yazısından alıntı yapılmak istendiğinde, 'giriş yazısında' demekten daha detaylı bir işaret etme olanağı ortadan kalkıyor. Bu ve benzeri editöryal ve tasarıma dair sorunlar, bu kitabın doğrudan, alt dallarından bir tanesi de 'kitap tasarımı' olan grafik tasarım mesleği üzerine yapılmış bir yayın olması nedeniyle, başka türlü 'ikna edicilik' sorunları da taşımakta.

Bu sorunlardan uzaklaşırsak; Ebüzziya Tevfik'in özgeçmişinde (s. 22), 'Günümüzdeki anlamıyla bir 'grafik tasarımcısı' gibi işler üretti,' deniyor. 'Grafik tasarım' üzerine ve 'grafik tasarımcılar' tarafından hazırlanmış bir yayında 'grafik tasarımcısı' deme yanlışlığına düşülmemesi gerekir.

'İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü' ya da sırtında yazıldığı haliyle 'İstanbul'un 100 G. Tasarımcısı ve İllüstratörü' adlı bu kitap, ülkemiz grafik tasarım disiplinine yanlış bir bellek 'kazandırılmaması' adına, en azından, içerisindeki bilgilere tanıklığı bulunan kişiler tarafından düzeltilmeyi bekliyor.

Neresini düzeltsek ki!

● İhâp Hulusi'nin İstanbul'da yaşarken kullandığı, üstünde 'İhâp Hulusi, İstanbul' ibaresi okunan imzasının resimaltı bilgisi olarak, İhâp Hulusi Görey'in Osmanlı zamanında, bazen 'İhâp Hulusi-Dersaadet' (Eski Türkçede İstanbul) olarak kullandığı imzası, yazılmış olması (s. 39);

● Ayhan Akalp'ın adının hemen altında doğum yılı olarak 1928 yazarken, bir satır aşağıda, '1929'da İstanbul'da doğdu,' bilgisinin verilmesi (s. 116);

● DGSA, İç Mimarlık Bölümü mezunu Mengü Ertel'in 'Afiş Atölyesi' mezunu olduğu bilgisinin verilmesi ve aynı sayfada Ertel'in Deli Dumrul oyununun dekorlarını hazırladığı söylenirken, oyunun afişini tasarladığından söz edilmemesi (s. 132);

● Üstünde 'palmye' yazısı okunan bir logotaypın resimaltı bilgisi olarak, 'Ödüllü Arçelik logosu, 1965, İstanbul,' yazıyor olması (s. 157);

● Sadı Pektas'ın özgeçmişinde, '1983'ten 1999 Eylül'üne kadar kurucu ortak olarak başladığı Birleşik Reklamcılar'da ajansın sanat yönetmenliğini de yaptı,' deniyor (s. 175). Ancak, 'Birleşik Reklamcılar' 1978'de kurulmuştur ve 'kurucu ortak' kurulma anında ortak olan kişiye denilmektedir;

● Abdullah Taşçı'nın 1982'de 'Mimar Sinan Üniversitesi' adını almış üniversite için, 1976'da bu adı kullanarak logo tasarlamış olduğu resimaltı bilgisinin verilmesi (s. 183);

Yukarıda sıralananlar, giriş yazısında 'Bilmediklerimiz ve de yanlış bildiklerimiz!' altbaşlıklı bir bölüme yer verilen, 'bildiğimizi sandığımız şeylerde de eksiklik ve yanlışlıklarımız olduğunu' göstermeye heveslenen kitap içerisindeki hataların bir kısmı. İleride Türkiye grafik tasarımı üzerine yapılacak çalışmalara kaynak olmayı hedefleyen bir yayında karşılaşılan hatalar, bu iddianın ikna ediciliğine zarar veriyor.